

8. Učebnice a další didaktická média

Petr Knecht

Obsah přednášky

Didaktická média a učebnice

Vizuálie v učebnicích

Ukázky učebnic

Didaktická média

Nové trendy: ICT ve vzdělávání

vs.

Učebnice jako tradiční prvek

Perličky z výzkumů

- 10 % učitelů vůbec nepoužívá učebnice
- 11 % učitelů probírá učebnici stránku po stránce
- V angličtině a matematice jsou učebnice využívány v 90 %, v ostatních předmětech průměrně kolem 75 % vyučovacích hodin.

Učebnice jako předmět zájmu

- ... vědců, výzkumníků, učitelů, studentů, žáků
- Teorie učebnice
- Výzkum učebnic
- Schvalování učebnic
- Výběr učebnic
- Užívání učebnic
- Efekty učebnic

Kde jsou rezervy?

- Učební úlohy
- Vizualní složka

Jednota výzkumu a výuky...

Masarykova univerzita

Nonverbální
prvky
v učebnicích
zeměpisu
jako nástroj
didaktické
transformace

Tomáš Janko

Pedagogický výzkum v teorii a praxi
Brno 2012

Masarykova univerzita

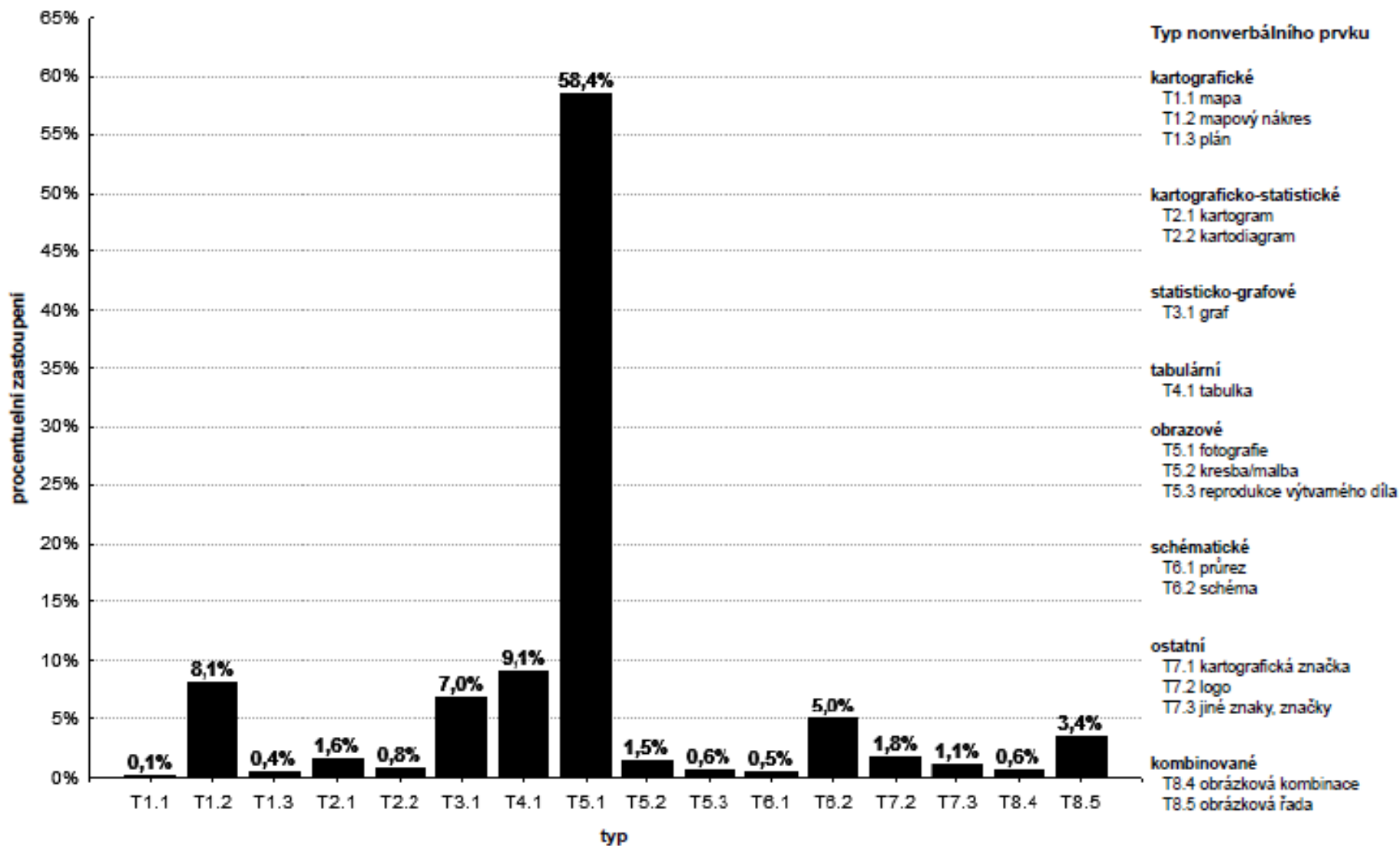
Vizuální
prostředky
pro výuku reálií
v učebnicích
němčiny

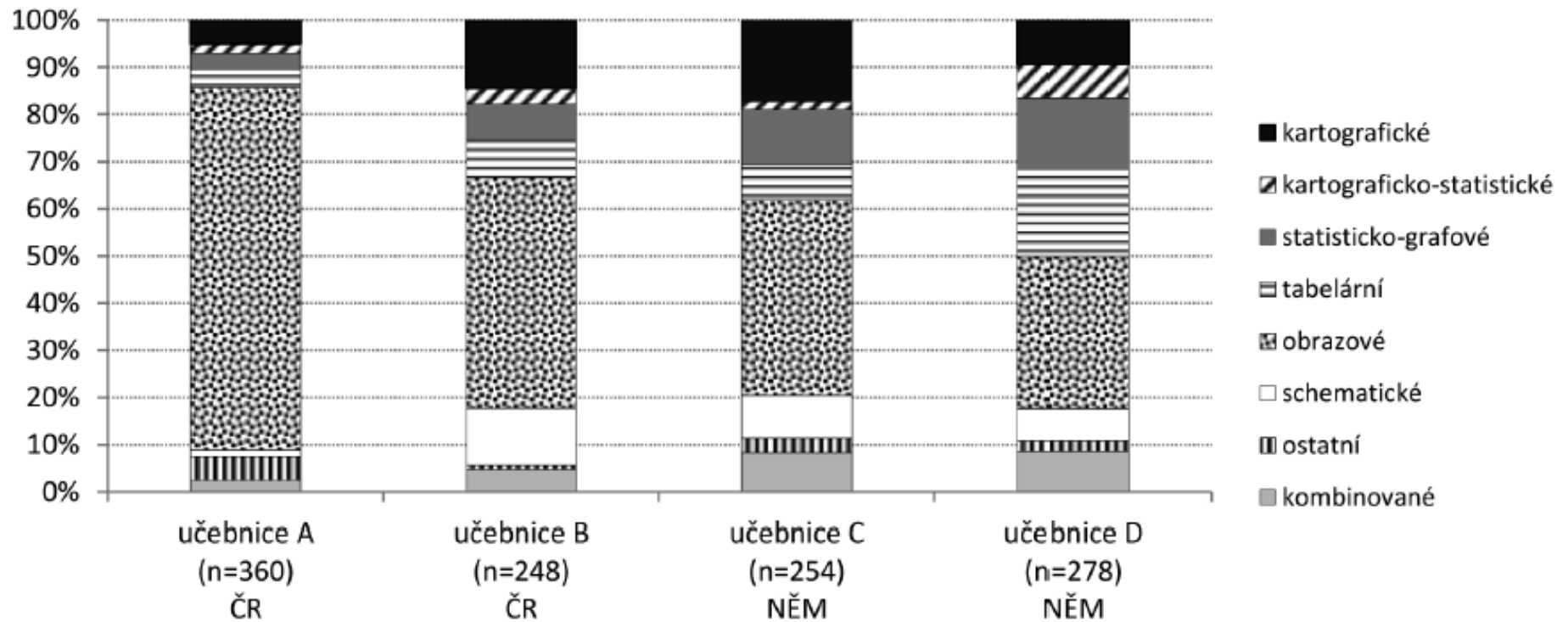
Karolína Pešková

Pedagogický výzkum v teorii a praxi
Brno 2012

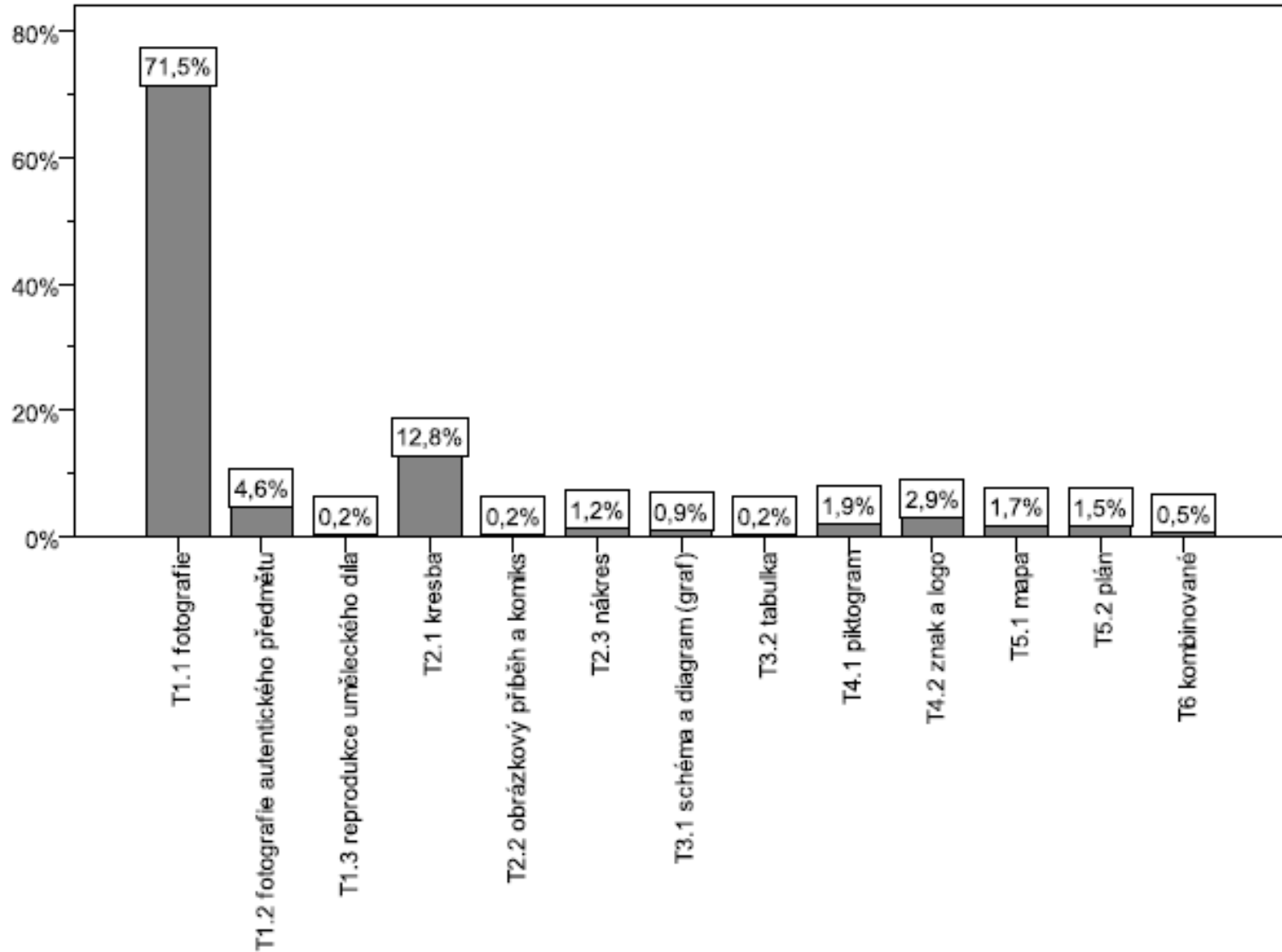
Pohled do učebnic zeměpisu

Typ: srovnání ČR-DE (zeměpis)

Typ: učebnice němčiny

Didaktické kvality

Ist der Krieg noch zu gewinnen?

Schon bald war klar:
Die Militärführung hatte die Kampfkraft des deutschen Heeres und ihrer Verbündeten überschätzt.

T1 Stellungskrieg im Westen
1914 eroberten die deutschen Truppen in wenigen Wochen Belgien und drangen nach Nordfrankreich vor. Ihre Gegenoffensive die Franzosen und Engländer in Flandern brachte den Einmarsch zum Stehen. Auf einer Länge von 160 Kilometern gruben sich die deutschen Soldaten und ihre Gegner in Schützengräben ein. Der Stellungskrieg begann.

Beide Seiten versuchten, mit Artilleriegeschützen und Maschinengewehren die Stellungen des Gegners zu erobern, ohne dass die Frontverlauf sich wesentlich veränderte. Im Jahre 1916 kam es zu gewaltigen Schlächten bei der französischen Stadt Verdun und am Fluss Somme. Über Monate hinweg tobten die Kämpfe. Mehr als eine Million deutsche, französische und englische Soldaten fielen.

M2 Der Soldat Friedrich Oehme schreibt am 17. August 1916 von der Westfront:
„Am 17. abends erhielten wir Befehl, die vierte Stellung zu besetzen. Dabei wurden wir in die dritte und schließlich in die zweite Stellung vorgeschoben. Der Weg dahin ist schon unheimlich. (...) Der ganze Himmel ist ein unaufhörliches Zucken und Brucheln. Die Luft ist erfüllt vom Krachen und Donnern der Abschüsse, vom Plätzen benetzender Granaten, vom Heulen und Pfeifen der Geschosse, die hin- und herfliegen. (...) Endlich sind wir gemächlich weit vorne und jetzt heißt's eingraben. Von einem Granatloch zum anderen wird nach der Seite gearbeitet, bis ein zusammenhängender Graben entsteht (...). Regen und Kälte, ohne Koppel und Decke, ohne etwas Warmes anzuziehen. (...) Haben wir dann drei Tage noch zuzuschauen.“

M1 Grabenkrieg an der Westfront

12. KRIEGS-NUMMER

M3 „Das Spritzenfest“, (T2, Kriegsnummern der „Lastige(n) Blätter“, Oktober 1914)

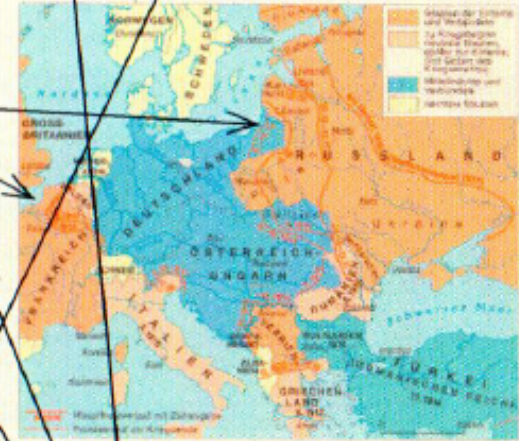
T2 Der Krieg im Osten

Im Herbst 1914 gelang es den deutschen Truppen, 1914 zwei russische Armeen in Ostpreußen und Litauen hinter sich zu bringen. Aber auch hier kam der Vormarsch zum Stehen und es begann, wie an der Westfront, der Stellungskrieg. Das änderte sich erst 1917: Im März wurde der russische Zar durch eine Revolution gestürzt. Im November übernahmen die Kommunisten unter Führung Lenins durch eine zweite Revolution die Macht. Sie beendeten den Krieg mit Deutschland durch den Abschluss eines Friedensvertrages.

T3 Die USA treten in den Krieg ein
Durch den Seekrieg gegen England schloßerte. Trotz anfänglicher Erfolge war die deutsche U-Bootflotte den Engländern unterlegen. Im April 1917 traten die USA als Gegner Deutschlands in den Krieg ein. Dadurch verschlechterte sich die Kriegslage Deutschlands und der verbündeten Mittelmächte weiter. Der Krieg war für die Deutschen nicht mehr zu gewinnen.

Lexikon

Stellungskrieg
Das ist ein Krieg, der an einer starren Frontlinie stattfindet. Die Gegner liegen sich in Schützengräben gegenüber. Sie versuchen durch Gefährdungsmaßnahmen „ihre Stellung“ auszubauen. Um wenige Meter zu erobern, sterben oft tausende Soldaten.

M4 Kontinentalverlauf des Ersten Weltkrieges

- Beschreibe M1. Welche Vorstellungen hat der Zeichner zu Kriegsbeginn über den Krieg?
- Verfolge den Kriegsverlauf in der Karte M4. Nimm einen Atlas zu Hilfe. (T1, T2)
- Welche Auswirkungen hatten für das Kriegsgeschehen
 - die Revolutionen in Russland,
 - der Eintritt der USA in den Krieg? (T2, T3)

- Stellungskrieg an der Westfront (T1, M1, M2, Text)
- Verfolge die Vorstellungen in M1 zum Kriegsverlauf. Beschrifte die Kriegslage 1917/1918 für das deutsche Heer und die Verbündeten. Ist der Krieg noch zu gewinnen? (T1-T3, M3, M4)
- Gib mit eigenen Worten wieder, wie der Soldat Oehme in M2 den Stellungskrieg erlebt.
- Beschreibe seine Gefühle.

Schvalovací doložka MŠMT

- Směrnice náměstka ministra pro vzdělávání ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k postupu a stanoveným podmínkám pro udělování a odnímání schvalovacích doložek učebnicím a učebním textům a k zařazování učebnic a učebních textů do seznamu učebnic (č. j. MSMT-34616/2013 ze dne 30. 9. 2013).

<http://www.msmt.cz/file/32170/download/>

Schvalovací doložka MŠMT

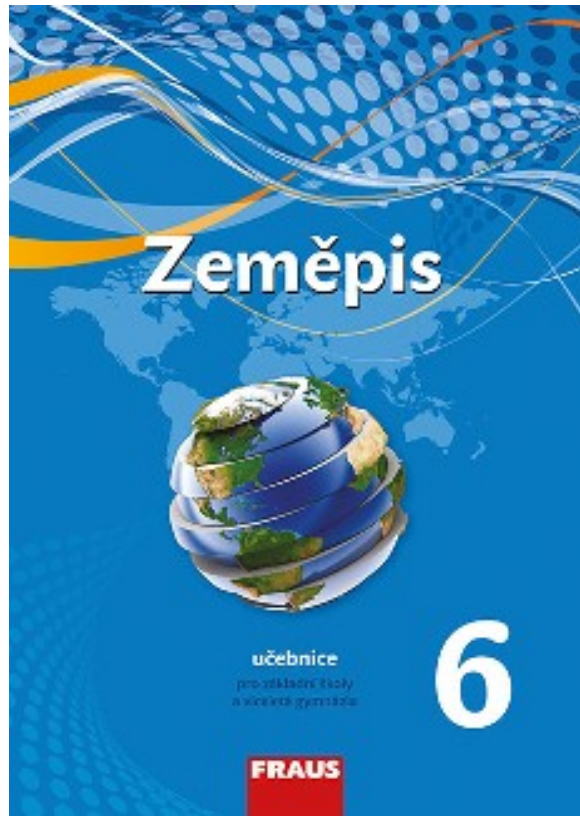
(1) Schvalovací doložka může být ředitelem věcně příslušného odboru udělena učebnici, která:

- a) respektuje Ústavu ČR a právní předpisy platné na území ČR; zejména respektuje základní práva a svobody, které se zaručují všem lidem bez rozdílu rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině a prosazuje rovné příležitosti mužů a žen,
- b) je v souladu s příslušným rámcovým vzdělávacím programem, podporuje utváření a rozvíjení klíčových kompetencí a směřuje k dosahování očekávaných výstupů vzdělávacích oborů (okruhů),
- c) je zpracována na dostatečné odborné úrovni a ve shodě s efektivními didaktickými postupy vhodnými pro věk žáků, jimž je učebnice určena,
- d) po jazykové a grafické stránce odpovídá věku žáků a specifikám daného vzdělávacího oboru nebo průřezového tématu.

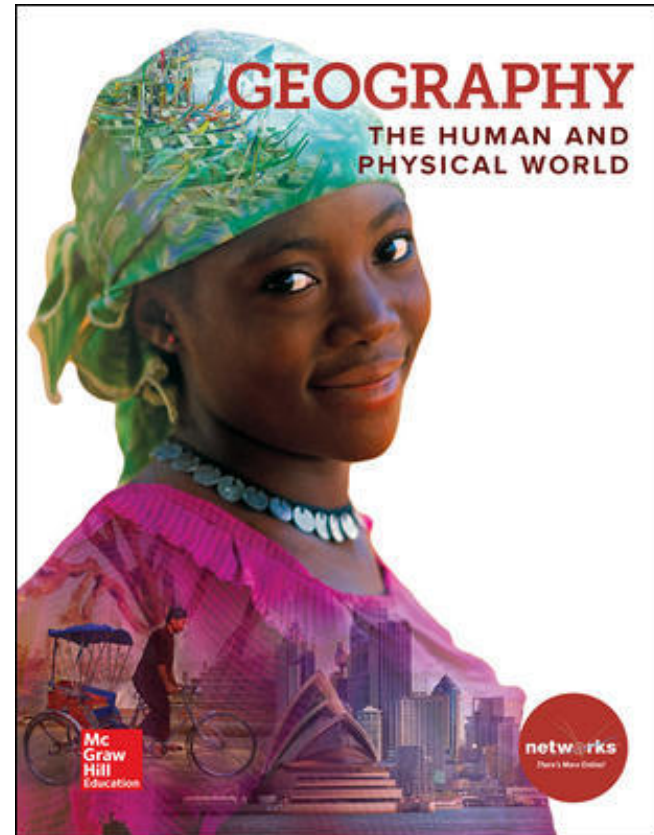
Směrnice... (2013, s. 4)

Ukázky

Učebnice ČR

Učebnice USA

Literatura k tématu

- [Sikorová, Z., Václavík, M., & Červenková, I. \(2019\). Užívání tištěných a digitálních zdrojů v práci učitelů 2. stupně ZŠ: hybridizace a remixování. *Studia paedagogica*, 24\(3\), 111-129.](#)